

СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ

УДК 323.1:316.3:316.42(477)

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2022.4.4>**Бліхар В'ячеслав Степанович**

доктор філософських наук, професор,
директор Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ
вул. Городоцька, 26, Львів, Україна
orcid.org/0000-0001-7545-9009

Токарська Антоніна Семенівна

докторка юридичних наук, професорка,
професорка кафедри теорії права та конституціоналізму
Національного університету «Львівська політехніка»
вул. Князя Романа, 1, Львів, Україна
orcid.org/0000-0001-8716-0602

Гураленко Наталія Анатоліївна

докторка юридичних наук, професорка,
завідувачка кафедри теорії права та прав людини
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
вул. Коцюбинського 2, Чернівці, Україна
orcid.org/0000-0003-0884-215X

**УКРАЇНСЬКІ МАРКЕРИ ІДЕНТИЧНОСТІ В ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНОМУ
НАРАТИВІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ВИМІР**

Аналіз зосереджений на розкритті актуальних проблем, які в сучасних гуманітарних дослідженнях є малорозробленими (через відсутність універсалізації поняття національної ідентичності в проекції на семантику дискурсу). Це дослідження пов'язане з функціонуванням (вживанням) демінутивів в усному, художньому, медійному наративі. Особлива увага приділяється антропономастиці (імена). Їхнє застосування в Україні глибоко пов'язане з питаннями громадянського суспільства та взаємозв'язком громадянство-ідентичність через їх правове, мовне, соціальне та геополітичне походження. Зазвичай застосування такої назви є чітким зображенням культурно-історичної спадщини, одвічних відволікаючих «маневрів» близьких сусідів та відсутності державної стратегії та політики збереження національної ідентичності. Обґрунтовано, що герменевтичні прояви цього явища є бінарно сформовані на проявах добра і зла. Ідентифікаційні критерії світосприйняття мають належну темпорально-просторову комплексність – від народнописаного узусу до сучасного публіцистичного і медійного текстів. Отже, демінутиви хоча й транслюють тематичний універсалізм генетичного коріння, вони відтворюють чи то соціальний розпач, чи втішання або переконаність з приводу родинної травми, чи глибоких внутрішніх почуттів. Така саморефлексія утверджує високу духовність і непересічні цінності української національної ідентичності. Доведено, що ідентичність на основі демінутивів створила національний ґрунт виразності і знаковості художнього, публіцистичного, медійного й особливо народнорозмовного наративів. Феномен ідентичності полягає у транслюванні емоційних та інтелектуальних переживань із позитивними або протестними проявами свого ставлення до явищ, подій чи людей. Внаслідок проведеного дослідження обумовлено, що від появи усної народної творчості в українській художній літературі до сучасної публіцистики, інформаційно-комунікативної сфери спостерігається

глибинне філософське занурення в аксіосферу внутрішнього людського світу як ампліфікації ознаки національної ідентичності та її семантичної обумовленості.

Ключові слова: національна ідентичність, аксіосфера, антропосфера, демінутив, емоційно-експресивний наратив, психофілософська семантика, антропомастика, соціально-філософський вимір.

Вступ. Тоні Джадтові – британському та американському публіцистові, історикові Європи та публічному інтелектуалові належить найточніше визначення актуальності порушуваної проблематики. На його думку, саме в XXI ст. «найважливішим аспектом є питання ідентичності» [1]. Однак за величезною увагою науковців і кількістю досліджень на міждисциплінарному рівні все ще суттєвими залишаються прогалини як у визначенні ключового поняття, так і в диференціації вияву всього його інструментарію [2, с. 11; 3, с. 51; 4, с. 113; 5, с. 359–363; 6, с. 279; 7, с. 22–49; 8]. Чимало знакових для психоетнокультурного тла питань викликають гострі дискусії: з одного боку, твердження про те, що пошуки ідентичності – це «доказ їх остаточної (і безповоротної) втрати» [2, с. 16], а з іншого – потреба полеміки щодо ідентичності, породженої через суперечність традицій, «парадокси запізненого націєтворення», «суспільні полярні ідентифікації», «потенційну конфліктність», «продукування антикультури і цінностей, прояви конфронтації та нетолерантності» [2, с. 6–7].

Цінні посили формулюють: С. Хантінгтон – про те, що нації повернуться до свого історичного і культурного коріння [7, с. 26–32]; до своєї власної ідентичності через семіотичний універсум української культури, національні націєцентричні коди, етнічну мовну картину світу, концептуальність як чинник етнічної ідентифікації, культурну зумовленість емотивності мовленнєвого витвору, способи експлікації національного світобачення адресата через текстову підкатегорію аксіологічності [9, с. 3].

Оскільки національна ідентичність резонує із питомо національними відповідниками у мові і мисленні як формі свідомості та відображення дійсності, то в аналізі спираємося на психологічні, лінгвофілософські, нейропсихологічні засади (О. Лурія, Є. Хомська, Р. Якобсон, Ю. Гіппенрейтер, Д. Дрідзета ін.). Знаковий характер мовного коду схарактеризований П. Бурдьо, Б. Расселом, Г. Фреге, С. Кріпке, О. Потебнею, Ф. Соссюром, О. Єсперсенем, А. Загнітком та ін.

У дослідженні національних маркерів ідентичності уважливлена стихія художнього тексту з комплексним виявом всіх елементів категорії модальності, до яких зараховують емоційність, експресивність, референційність й аксіологічність [9, с. 304], в якій виразними репрезентаторами є «емоційно-насичені слова» [10], або демінутиви (від лат. *deminutus*): димінутиви (нім. *diminutiv*; англ. *diminutive*; фр. *diminutif*; польськ. *deminutivum*), що означають «зменшення» – це виразні стилістичні засоби, поширені в медійному, публіцистичному і художньому текстах із семантикою емоційності, інтимності та оцінності.

Методи дослідження. Методологію вивчення сфери ідентичності визначають настанови концепцій М. Бахтіна, Ф. Бацевича, Е. Ериксона, А. Ватермана, Л. Засекіної та ін. Аналіз емоційно-експресивного наративу транслюємо через лінгвофілософські методи, як спосіб оцінки, еволюції текстуальних маркерів упродовж тривалого суспільно-історичного розвитку художнього дискурсу. Нейропсихолінгвістичні особливості комунікації потрапляють у площину герменевтичної оцінки з метою розуміння/трактування/тлумачення емоційно-експресивного тексту. Ознаки дискурсу оцінюються як аксіологічна методологічна модель впливу на свідомісний рівень читача. Антропологічний спосіб розкриває сутність ідентичності з позиції рольового саморозкриття громадянина-особистості. Ідентифікаційна сфера асоціюється із її центральною постаттю в антропосфері – Людиною, з її душею, яка транслює смисли добра й миру. Прийнятним для аксіологічно-антропологічного асоціювання ідентичності є дискурсивно-динамічна проєкція його осмислення в культурно-історичній теорії генології. Послідовник М. Бахтіна у вітчизняній теорії комунікації Ф. Бацевич поширив у лінгвофілософії XX ст. в 80-90-і рр. поняття дискурсу і мовленнєвого акту та мовленнєвого жанру «на весь універсум» міжособистісного спілкування. Вказана теорія проливає світло на комунікативну поведінку

людини та «інтерпретацію мовлення» в межах їх національних ознак. З польської мови «генологія», що означає «гатунок мови», допомагає виявити в мовленнєвих актах стереотипні моделі, притаманні національній ідентичності. Генологічна проблематика сприяє розумінню сутності природи демінутивів як категорії, зумовленої історією явища та культурою народу.

У художньому дискурсі, його складній єдності змісту, стилю, композиції та комунікативної мети, яким передують задум, формується «емоційне ставлення мовця до предметно-сміслового змісту свого повідомлення», як це стверджує, спираючись на теоретичну модель концепції М. Бахтіна, вітчизняний дослідник комунікації Ф. Бацевич [4, с. 140–141]. Еволюційна складова є «динамічною множинністю». Вона передається в емотивно навантажених словах, реченнях, в яких відображені авторські емоційні інтенції, опредметнені, емоціогенні фрагменти знань про світ [9, с. 310].

Одним із ключових маркерів національної ідентичності є її тяглість. Кожний, навіть найскладніший етап кризового сегменту еволюції, зберігає національну генетичну кодову сутність. В українському узусі – це добровияв у вербальних інтеракціях.

Відтінки емоційно-оцінної лексики в українському дискурсі не обмежуються лише позитивною ціннісною конотацією. Крім ніжності, любові, захоплення, автори передають почуття осуду, гніву, люті, презирства й зневаги.

Результати дослідження. Активний захист своєї держави та подолання довготривалої політичної кризи спричиняє протистояння постійним ворожим небезпекам, які впливають на основи державності і позначаються на індивідуальному сучасному світовідчутті, а комунікативних реакцій віддзеркалюються стереотипи ментальності. У Державному Гімні України «Ще не вмерла України» на слова П. Чубинського є виразні концепти «Згинуть наші вороженьки, як роса на сонці...», «Чорне море ще всміхнеться// і Дніпро зрадіє// Ще на нашій Україні// Доленька доспіє», у виразний зміст яких превалює на генному рівні, активно функціонує в лексичному ареалі національної культури. Подібне кліше здрібнілості осуду ворогів трапляється в сучасному медіа-нарративі у словосполученні «зелені чоловічки», що стало одним із найуживаніших фразем-оцінок загарбників, які анексували в 2014 році Крим, згодом окупували Донбас.

«Зелені чоловічки» – це назва російських військових без розпізнавальних знаків на одностроях і техніці, котрі у складі спецпідрозділів проводили таємні, на першому етапі часто не бойові, операції з захоплення і блокування об'єктів під час російської окупації Криму у 2014 році.

Частотність уживання цього словосполучення в медіапросторі, починаючи з 2014 року і орієнтовно до 2019 року, сягає щоквартально приблизно 32% у порівнянні з іншими актуалізованими медійними штампами і кліше («кризовий період»; «воєнний конфлікт»; «глибока стурбованість»; «російська агресія»).

У цьому апелятиві (за моделлю Ф. Бацевича), наявний «подвійний зміст» із сюжетом – початком, продовженням, кінцем; «чинник комунікативного минулого» [4, с. 160–162].

Однак у наведених вище словосполученнях із демінутивами («наші вороженьки», «зелені чоловічки») образні художні засоби спрацьовують як прийоми нівелювання ворогів, інтерпретації їх у применшеному образі, який передається в ментальному українському викладі зичливості. Такі тонкощі конотації авторів розвивають читацьку/ слухацьку увагу: ми не схильні до зневаги, але прагнемо здолати ворога. Цей прийом у художньому нарративі і рідкісний, і ціннісний.

Художній дискурс у зафіксованих словосполуках зі значеннєвими відтінками зменшеності транслює інтенції втішання слухачів/читачів, а це може межувати із демонстрованим умінням мовця віднаходити шляхи до заспокоєння, втішання в тому, що зло не буде вічним, тривалим і таким, що породжує безвихідь. Авторська мета – впливати на атмосферу внутрішнього і зовнішнього реципіювання мовними засобами особливо тривожної і непростої сфери подолання такого «незначного» ворога. Так досягається позитивно оптимістичний вплив «певної ілюкції» на ситуацію спілкування [4, с. 162].

Стихія живої народнорозмовної української мови відображена «емоційно-насиченими словами» [11] у Першій граматиці живої української мови О. Павловського (1818). Про наявність демінутивів в культурі українців свідчать зібрані зменшено-пестливі форми слів у Wiktionary на 229 сторінках.

Емоційний стан мовців відображається у назвах людей, їхнього внутрішнього світу [5, с. 73], семантиці рослин, тварин та ін. Культурноментальне поле демінутивів відтворює історію, традиції, омріяне майбутнє. Підрахунки вказують на фіксацію більше 2300 лексем-демінутивів, наявних в українській культурі.

Аксіологічний контекст демінутивів. Ще з античних часів черезморальність сформовані стереотипи світобачення і світосприйняття, що спиралися на екзистенційні сутності добра і зла, істини і фальші, краси і потворності. Відтак схематизм моделей рефлексії учинків хоча й є бінарним, однак, у ньому переважають категорії цінності любові, зичливості, пошани й сердечності, миролюбності – всього того, що вкладається у сенситивність людського буття з Іншістю.

Демінутиви зачіпають емоційно-психологічні реєстри референцій читача, суспільний феномен яких склався образно й художньо та поширився на спосіб мислення/осмислення особистості. Однак якщо порівнювати згадані при аналізі тексти (1 і 4) із різножанровим наповненням, то можна зробити три узагальнення: перше – жанрова стилістика не впливає на форму демінутивів: як правило, це лексеми із компонентами, які надають їм ознак емоційно-експресивних відтінків висловлювання; друге узагальнення стосується емотивності, глибинної внутрішньої експресії завдяки стилістично та семантично сформованим дискурсом. Останні містять високочастотну лексичну повторюваність демінутивів, різну за номінативами і частининомовним вираженням. Третя ознака демінутивного наповнення – це використання звертань до осіб, предметів чи явищ, в які втілені ознаки «олюднення». Остання якість «демінутивного» дискурсу полягає у діалогічності, неодмінній якості подолання самотності й наявності у тексті душевного розрадняка, який «вислухає» комунікатора і віднайде для себе в розмові «класичну» модель утішання. У такій моделі автор лінгвістичної генології бачить чотирискладове звертання-втішання: 1) звертання; 2) емоційну складову; 3) аргументативну складову; 4) висновок на майбутнє» [4, с. 173].

Краса живої народної мови відтворена емоційно-насиченими лексемами «серденько», «доленька», «дитяточко» та подібними у творчості Т. Шевченка, що підтверджує «особливу емоційно-естетичну чуттєвість українців», названу «філософією серця» з уточненням «християнського кордо центризму» у Кобзаря у поезії «Доля»:

Текст 1

Ти не лукавила зо мною, // ти другом, братом і сестрою // Сіромі стала. Ти взяла // Мене, маленького, за руку // Мене, маленького, за руку // І в школу хлопця одвела // До п'яного дядка в науку. // «Учися, серденько, колись // З нас будуть люди», – ти сказала // А я й послухав, і учивсь, // І вивчився. А ти збрехала. // Які з нас люди? Та дарма! // Ми не лукавили з тобою! // Ми просто йшли; у нас нема // Зерна неправди за собою. // Ходімо ж, доленько моя! (Т. Шевченко «Доля»).

Множинні емоції референтні з почуттями, світобаченням, фізіологією. Вони асоціюються з образом персонажа і автора, з експлікованими «текстовими категоріями антропоцентричності, діалогічності, часу і простору, інформативності й модальності» [9, с. 3]: «У нашім раї на землі // Нічого кращого немає, // Як тая мати молодая // З своїм дитяточком малим (Т. Шевченко, «У нашім раї на землі [...]», 1849).

Відтінки живих емоцій доброзичливості і співчуття до долі дівчини передані Г. Квіткою-Оснот'яненком у повісті «Маруся» як ілюстрація персоніфікованої комунікації:

Текст 2

Пішла Маруся у кімнату і винесла на дерев'яній тарілочці два рушники довгих та мудро вишитих, хрест-навхрест покладених, і положила на хлібові святому, а сама стала перед образом

та й вдарила три поклони, далі отцю тричі поклонилася у ноги і поцілувала у руку, ненці так же; і, узявши рушники, піднесла на тарілочці перше старшому старості, а там і другому.

Вони, уставши, поклонилися, узяли рушники й кажуть:

– Спасибі батькові й матері, що своє дитя рано будили і доброму ділу навчили. Спасибі і дівочці, що рано уставала, тонко пряла і хорошенькі рушнички придбала.

(Г. Квітка-Основ'яненко, 149).

– Не плач, Василечку, – каже йому Маруся. – Ти у дорозі й незчуєшся, як і спасівка настигне, тоді вернешся сюди і будемо укупці. Гляди тільки, щоб ти був здоровий; не скучай і не удавайся у тугу без мене; а я, оставшись без тебе, рано й вечір буду слізюньками вмиватися [...]

(Г. Квітка-Основ'яненко, 149).

Дослідники слушно зауважують характер емоцій як «загальнолюдську універсалію», проте їхньому безпосередньому вияву властива «національно-культурна специфіка» [9, с. 310].

Національна культура віддзеркалює розмовно-буттєве тло історії нашого народу, його мрій. Мистецтво живої мови з емоційними реакціями відображає стереотипність культурно-національних еталонів асоціативного мислення у творчості майстрів слова І. Котляревського, М. Старицького, П. Грабовського, Лесі Українки, М. Коцюбинського та ін.

Віють вітри, віють буйні, аж дерева гнуться, // Ой як болить моє серце, а сльози не ллються! // Трачу літав лютім горі і кінця не бачу. // Тільки тоді і полегша, як нишком поплачу. // Що наполі, що на пісках, без роси, на сонці? // Тяжко жити без милого і в своїй сторонці! // Де ти, милий, чорнобривий? Де ти? Озовися! // Як я, бідна, тут горюю, прийди подивися. // Полетілаб я до тебе, та крилець не маю. // Щоб побачив, як без тебе з горя висихаю.//

(І Котляревський. «Наталка Полтавка»).

Доповнити й поглибити артикуляцію внутрішнього стану суб'єкта допомагає смисловий інваріант із апелюванням до символу тривожної речі «платочка», а також до найчастіше використовуваного іменника серед емоційно-експресивних слів «рученька»:

Дідона гірко заридала // І з білого свого лица // Платочком сльози обтирала: // "Коли б, – скажала, – молодця // Енея вашого зляпала, // Уже б тогді весела стала, // Тогді Великдень був би нам! // Тут плюсь – Еней, як будто з неба: // "Ось, осьде я, .коли вам треба! // Дідоні поклонюся сам". // Потім з Дідоною обнявшись, // Поцілувались гарно всмак; // За рученьки біленькі взявшись, // Балакали то с'як, то так. (І. Котляревський «Енеїда»).

Його щоб душа полетіла // К чортам і щоб і дух не пах. // Еней був тяжко не по серцю // Юноні, – все її гнівив. (І. Котляревський «Енеїда»).

Експресія передається у звертанні до осіб. Антропосфера однаково репрезентована як у поетичній, так і в прозовій формі для передачі внутрішніх переживань героїв творів: «Юпітер, все допившиз кубка // Погладив свій рукою чуб: // «Ох, доцю, ти моя голубка! // Я в правді твердий так, як дуб». (І. Котляревський «Енеїда»).

«Будь ласка, с в а т о н ь к у -старика! // Избий Енея з пантелику, // Тепер пливе на морі він.»

(І. Котляревський. «Енеїда»).

Зазначені демінутиви викликали у літературних критиків неоднозначні конотації. Коли зачинатель «новочасної української культури» І. Котляревський «не у книжному українському варіанті старослов'янської, а в національній мові створив безсмертну «Енеїду», після цього розпочалася тривала дискусія щодо того, чи у цьому творі автор «глузує з українців»? В полеміку вступив М. Петров, сказавши, що це «пародія на «малоросійське народне життя», на захисті Котляревського виступив М. Костомаров. На думку сучасників саме таким було «реалістичне зображення» і «критико-реалістичне полотно» української ідентичності.

Ф. Бацевич, спираючись на схему сегментування засобів мовного коду, який впливає на «психоемоційну раціональну сфери людини», створену М. Бахтінім, запропонував концепцію дослідження розмовного дискурсу на підставі «впізнаваності і відтворюваності у процесах спілкування» [4, с. 153]. Таку впізнаваність асоціюють, на нашу думку, демінутиві. Під час опитування студентів 1-го курсу «Львівської Політехніки» було запропоновано два питання: 1. Що для Вас означають зменшені слова? 2. Яка комунікативна мета використання пестливих слів?

Відповіді сформовані на підставі текстів 1–4: 87% опитаних бачать у словах зменшеності «доброту»; 10% – емоційність; 3% – позначення «дитячості». У відповідях на друге питання реципієнти визначилися так: 79% – вияв любові, прихильності; 12% – прояви розпачу, звертання; 9% – це вияв емоцій у різних життєвих ситуаціях.

Антропологічний контент демінутивів. Людина сформована як найвища цінність¹, а це утвердило її непересічною основою української культури.

Кожний образ людини має свій вияв як у формі духовної психоемоційної діяльності, так і в образі громадянської досконалості. Образ – це індивідуальна модель дії, схеми життєво сформованого простору з індивідуальним еталоном цінностей на шляху до реалізації своєї мети. В експресії думок і дій вибудовується особистісний поклик антропологічно-аксіологічних змістових звертань до своїх пріоритетів.

Когнітивний, емоційний та конотивний компоненти в людини об'єднуються у реакції на дійсність у притаманному їй мовленнєвому узусі. До властивостей етносу належить емоційно-оцінний характер або народний дух (мова, звички, міфи) як притаманна йому риса (Моріц Лацарук, Герман Штейнталь), водночас притаманний йому реметивізм, сформульований американським фундатором сучасної психологічної антропології Францом Боасом як незрівняність культурних цінностей різних народів, відносність всіх морально-оцінних критеріїв.

Людська суперечливість і парадоксальність, вищість та нищість, слабкість і сила відрефлексовані у критиків. В людині є трагічний конфлікт не тільки зі світом, але і з самим собою. І трагізм цей, як ми вже бачили, є не тільки протиборство добра і зла, а й більш глибоке протиборство цінностей, які однаково є добром і благом. «Ідентифікаційні ознаки» усної народної творчості прочитуються як життєві аналоги розпачу, наприклад, з приводу загибелі коханого. Лінгвістичний код демінутиву (засіб впливу на емоційні й раціональні атрибути (на постійні сутності) відтворює глибокі почуття аксіологічні смислові модуси життєвих цінностей. Таку «ментальність усної народної творчості» (Ериксон і Барт) бачимо в українській народній баладі. Виникнення ментальних сем збігається зі станом внутрішнього світу героя/героїні:

Текст 3

Ой на горі вогонь горить, // А в долині козак лежить. // Постріляний, порубаний, // Китайкою накриваний. // Накрив очі китайкою // Червоною козацькою. // Не стій, коню, наді мною, // Не бий землі під собою // Біжи, коню, дорогою, // Степовою широкою. // Щоб татари не зайняли, // Сіделечка не здійняли. // Сіделечка золотого // З тебе, коня вороного // Як прибіжиш під батьків двір // Стукни, грюкни об частокіл. // Вийде батько – розгнуздає, // А матінка – розпитає. // "Ой ти коню вороненький, // А де ж син мій молоденький?" // Візьми ж мати піску жменю, // Посій його на каменю. // А коли той пісок зійде, // Тоді син твій з війська прийде // Нема піску, нема сходу, // Нема сина із походу // Нема піску, вода змила, // Нема сина, куля взяла. // "Не плач, мати, не журися: // Бо вже син твій оженився // Взяв він собі паняночку // – В чистім полі земляночку". (Народна балада «Ой на горі вогонь горить»)

Переважно виявлені у художньому тексті емоційні стани «пов'язані з внутрішнім емоційним переживанням, що експлікують особливості зовнішнього вияву. Поняття емотивних засобів корелює з категорією емотивності, а саме з виявом емоцій. Вербалізація різних емоцій

¹ у Конституції України 1996 року задекларовано, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» (ст. 3).

засобами мови в мовленні фактично є комунікативно- прагматичними функціями цих засобів» [4, с. 307].

Відображенню самоідентифікованого закодованого образу зозулі і печалі сприяє експресія лексико-семантичного змісту, яка конкретизує поведінкові реакції людини трагедії – смерті сина і коханого:

Текст 4

Летять три зозуленьки, // І всі три рябенькі: // Одна прилетіла, // – В головоньках сіла; // Друга прилетіла – // Край серденька сіла; // Третя прилетіла – // Та в ніженьках сіла // Що в головках сіла // То матінка рідна; // Сіла край серденька // То його миленька; // А в ніженьках сіла – // Де плаче сестриця // Де матінка плаче. // Там Дунай розлився; // Де плаче сестриця, // Там слізок криниця; // Де плаче миленька — // Там земля сухенька. // Ой матінка плаче. // Поки жити буде; // А сестриця плаче. // Поки не забуде; // А миленька плаче. // Поки його бачить // В суботу сваталась, // В неділю вінчалась, // А у понеділок // Нагайка шуміла // Коло її тіла // (Народна балада «Ой летіла стріла»).

У запропонованому наративі (текст 4) застосований прийом акумуляції (нагромадження) демінутивів із різних частиномовних елементів з метою ампліфікування (розширення) ряду емоційно-експресивних відтінків внутрішніх почуттів героїв. Апелятиви іменного типу (серденько, головонька, ніженька, сестриця та ін.) доповнені означальними лексемами (маленька, сухенька, рябенька).

У демінутивах індивідуально-авторські образи світу домінують, а індивідуальні перетворюються у колективні.

У сфері української поезики ідея поєднання вокальних модуляцій розмовного та співочого голосів має естетичний ефект, що лежить в основі нової гармонії, в якій звучання голосу «є смыслом».

У мовоспіві (*Sprechgesang*) знаковоключовими постають лексеми «серденько», «рученьки», «голубочка» та ін.:

Сонце низенько, // Вечір близенько – // Спішу до тебе, // Мов серденько! // Ти обіцялась // Мене любити. // Ні з ким не знатись // Для мене жити! // Серденько моє! // Ой як я прийду, // Тебе не застану, // Зломлю рученьки // Жить перестану. // Ой прийди, прийди, // Не вчиню кривди. // Як буде кривда, // Я буду винна. // Ой прийди, прийди, // Мій голубочку // Я впусчу тебе // Укоморочку // Ой як впускала, // То й цілувала. // Як випускала, // Тяжко вдихала.

Повторювані мисленнєві аналогії, втілені в усній народній творчості, містять психолінгвальні (пісенно складені) наративи:

“Ой не хочу хатки, // І ні сіножатки, // Ні ставка, ні млинка, // Ні вишневого садка. // Ой ти, старий дідуган, // Изогнувся, як дуга, // А я молоденька, // Гуляти раденька! //”

У текстах родинно-побутових пісень домінують оптимістичні, народнодуховні мотиви. Такі ментально-лінгвальні аналогії ілюструють ідентичну впізнаваність українського дискурсу завдяки вживанню атрибутів – постійних сутностей – пестливих слів-демінутивів. Психолінгво-емоційна палітра змістових засобів впливу на читача виразна – це антропологічно-аксіологічний смисл:

В кінці греблі шумлять верби, що я посадила, // Нема ж того козаченька, що я полюбила! // Ой немає козаченька – поїхав за Десну: // «Рости, рости, дівчинонько, на другу весну!» // Росла, росла дівчинонька да й на порі стала, // Ждала, ждала козаченька да й плакати стала. // Ой не плачте, карі очі, – Така ваша доля: // Полюбила козаченька я, кмисяцю стоя! //

Зелененькі огірочки, жовтенькі квіточку! // Нема мого миленького, плачуть карі очки! // *Болять, болять* мої очки, *серденько понило* // *Не бачу я миленького – діло не мило!*»

Висновки. Ідентичність на основі демінутивів створила національний ґрунт виразності і знаковості художнього, публіцистичного, медійного й особливо народнорозмовного наративів. Феномен ідентичності полягає у трансляванні емоційних та інтелектуальних переживань із позитивними або протестними проявами свого ставлення до явищ, подій чи людей. У неусталеній досі класифікації ідентичностей – від національної (З. Бауман, А. Кулик), комунікативної (О. Горошко, М. Макаров, М. Школова), соціокультурної (Л. Нагорна), національно-культурної (М. Мартін) та інших (наприклад, регіональної, професійної) національна ідентичність виформувалася як результат втілених неподільних ознак усіх названих різновидів ідентичностей, разом із притаманними для неї демінутивами, що характерні для аналізованих наративів. Доказом цього є взятий до уваги спектр семантики демінутивів та їхньої експресійної, аксіологічної та антропологічної організації інтенційної моделі інтеракцій у психолінгвістичній формі вираження емоційних оцінок. Герменевтичні прояви цього явища є бінарно сформовані на проявах добра і зла. Ідентифікаційні критерії світосприйняття мають належну темпорально-просторову комплексність – від народнописаного узусу до сучасного публіцистичного і медійного текстів. Отже, демінутиви хоча й транслюють тематичний універсалізм генетичного коріння, вони відтворюють чи то соціальний розпач, чи втішання або переконаність з приводу родинної травми, чи глибоких внутрішніх почуттів. Така саморефлексія утворює високу духовність і непересічні цінності української національної ідентичності. Від появи усної народної творчості в українській художній літературі до сучасної публіцистики, інформаційно-комунікативної сфери спостерігається глибинне філософське занурення в аксіосферу внутрішнього людського світу як ампліфікації ознаки національної ідентичності та її семантичної обумовленості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мимка Д. У пошуках ідентичності та рівності [Електронний ресурс]. URL: <https://zbruc.eu/node>
2. Нагорна Л. Соціокультурна ідентичність: пастки ціннісних розмежувань. Київ : ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2011. 272 с.
3. Лисий І. Я. Національно-культурна ідентичність філософії : сім наближень до теми. Київ : Києво-Могилянська академія, 2013. 179 с.
4. Бацевич Ф. Лінгвістична генетика : проблеми і перспективи. Львів : ПАІС, 2005. 264 с.
5. Лапко М.А. Национально-культурная самоидентификация В. Я. Проппа в автобиографическом дискурсе. *Вопросы теории и практики*. 2018. № 8(2). С. 359–363.
6. Антропова В. Духовно-ценностная идентификация в дискурсе российских печатных СМИ: между национализмом и космополитизмом. *Przeгляд Wschodnioeuropejski*. 2020. № 11(1). С. 279–288.
7. Huntington S.P. The Clash of Civilizations? *Foreign Affairs*. 1993. Vol. 72 (3). P. 22–49.
8. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. Москва : АКТ, 2003. 603 с.
9. Єщенко Т. А. Феномен художнього тексту: комунікативний, семантичний і прагматичний аспекти : монографія. Львів : ЛНУ ім. Д. Галицького, 2021. 470 с.
10. Шиприкевич В. В. Питання фонетистики. Київ : Вид-во Київ. ун-ту, 1972. 88 с.
11. Шиприкевич В. В. Ой вербиченько, біле личенько [Електронний ресурс]. URL: <https://kulturamovny.univ.kiev.ua>
12. Азарова Л. Є. Мова як визначальний чинник ідентичності української нації. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2018. №292. С. 24–32.
13. Гришук В. К., Гришук О. В., Токарська А. С. Цінності та комунікація в сучасній Україні: до питання взаємозв'язку. *Przeгляд Wschodnioeuropejski*. 2020. № 11(1). С. 289–298.

14. Гураленко Н. А. Функціональна роль звичаю в контексті гармонізації сучасного права. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія: Право. 2011. № 1(1). С. 192–202.
15. Донскіс Л. Збережена ідентичність і сучасний світ. Київ : Факт, 2010. 312 с.
16. Ковалів Ю. І. Димінутив, або Демінутив : *Літературознавча енциклопедія*. Т. 1. Київ : Академія, 2007. С. 280–281.
17. Лоссуелл Г. Структура и функции коммуникации в обществе : *Массовая коммуникация в современном мире: методология анализа и практика исследований*. Москва : УРСС, 2000. С. 131–138.
18. Garbacz P. Relatywna identyczność i nieodróżnialność. *Filozofia Nauki*. 2002. № 10(3-4). P. 53–64.
19. Kripke S. A. *Naming and Necessity*. Harvard University Press Cambridge, Massachusetts, 1972. 180 p.
20. Żabski E. Notka o paradoksy statku Tezeusza o raz identyczności i genetycznej. *Filozofia Nauki*. 2008. № 16(1). P. 75–82.

REFERENCES

1. Mymka D. (2019) U poshukakh identychnosti tarivnosti [In search of identity and equality]. URL: <https://zbruc.eu/node/in Ukrainian>.
2. Nahorna L. (2011) Sotsiokul'turna identychnist': pastky tsinnisnykh rozmezhuvan' [Sociocultural identity: pitfalls of valued distinctions]. Kyiv, IPIENDim. I.F. Kurasa NAN Ukraine. 272 c. [in Ukrainian].
3. Lysyy I. YA. (2013) Natsional'no-kul'turna identychnist' filosofiyi: sim nablyzhen' do temy [National-cultural identity of philosophy: seven approaches to the topic]. Kyiv: Kyevo-Mohylans'ka Academia. 179 c. [in Ukrainian].
4. Batsevych F. (2005) Lingvistychna henolohiya: problemy i perspektyvy [Linguistic geneology: problems and prospects]. L'viv: Pais. 264 p. [in Ukrainian].
5. Lapko M. A. (2018) Natsional'no-kul'turnaya samoidentifikatsiya V. Ya. Proppa v avtobiograficheskoy diskursii [National and cultural self-identification of V. Ya. Propp in autobiographical discourse]. *Voprosy teorii i praktyki*, vol. 8, no. 2, pp. 359–363. [in Russian].
6. Antropova V. (2020) Dukhovno-tsennostnaya identifikatsiya v diskursie rossijskikh pechatnykh SMI [Spiritual and Value Identification in the Discourse of Russian Print Media: Between Nationalism and Cosmopolitanism]. *Przeglad Wschodnioeuropejski*, vol. 11, no. 1, pp. 279–288. [in Russian].
7. Huntington S. P. (1993) The Clash of Civilizations? *Foreign Affairs*, vol. 72, no. 3, pp. 22–49. [in English].
8. Huntington S. (2003) Stolknoveniye tsivilizatsiy [Clash of civilizations]. Moskva: AKT. 603 c. [in Russian].
9. Yeshchenko T. A. (2021) Fenomen khudozhn'oho tekstu: komunikatyvnyy, semantychnyy i prahmatychnyy aspekty: monohrafiya [The phenomenon of artistic text: communicative, semantic and pragmatic aspects: monograph]. L'viv: LNI im. D. Halychko, 470 c.
10. Shyprykevych V. V. (1972) Pytannya fonostylistyky [The issue of phonostylistics]. Kyiv: Vydvo Kyiv. u-tu, 88 c. [in Ukrainian].
11. Shyprykevych V. V. (1972) Oyverbychen'ko, bilelychen'ko [Oh little willow, white face]. URL: <https://kulturamovy.univ.kiev.ua/in Ukrainian>.
12. Azarova L. YE. (2018) Mova yak vyznachal'nyy chynnyk identychnosti ukrayins'koyi natsiyi [Language as a determining factor of the identity of the Ukrainian nation]. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Universytetu bioresursiv i pryrodokorys-tuvannia Ukrainy*, no. 292, pp. 24–32. [in Ukrainian].
13. Hryshchuk V. K. Hryshchuk O. V. Tokars'ka A. S. (2020) Tsinnosti ta komunikatsiya v suchasniy Ukraini: do pytannya vzayemozv'yazku [Values and communication in modern Ukraine: to the question of interconnection]. *Przeglad Wschodnioeuropejski*, vol. 11, no. 1, pp. 289–298. [in Ukrainian].
14. Huralenko N. A. (2011) Funktsional'na rol' zvychayu v konteksti harmonizatsiyi suchasnoho prava [The functional role of custom in the context of harmonization of modern law]. *Naukovyi Visnyk L'vivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav*. Seria: Pravo, vol. 1, no. 1, pp. 192–202. [in Ukrainian].

15. Donskis L. (2010) Zberezheni identychnist' i suchasnyy svit [Preserved identity and the modern world]. Kyiv: FAKT. 312 s. [in Ukrainian].
16. Kovaliv Yu. I. (2007), Dyminutyv, abo Deminutyv [Diminutive, or Deminutive]. Literaturoznavcha entsyklopediya. T. 1. Kyiv: Academia, pp. 280–281. [in Ukrainian].
17. Lossuelli G. (2000) Struktura i funktsii kommunikatsii v obshchestve [Structure and functions of communication in society]. Massovaya kommunikatsiya v sovremennoy mire: metodologiya analiza i praktika issledovaniy. Moskva: URCC, pp. 131–138. [in Russian].
18. Garbacz P. (2002) Relatywna identyeczność i nieodróżnialność. Filozofia Nauki, vol. 10, no. 3–4, pp. 53–64. [in Polish].
19. Kripke S.A. (1972) Naming and Necessity. Harvard University Press Cambridge, Massachusetts, 180 p. [in English].
20. Żabski E. (2008) Notka o paradoksy statku Tezeusza o razidentyeczności genetycznej. Filozofia Nauki, vol. 16, no. 1, pp. 75–82. [in Polish].

Blikhar Viacheslav Stepanovych

Doctor of Philosophy Sciences, Professor,
 Director of the Institute of Management, Psychology and Security
 Lviv State University of Internal Affairs
 26, Horodotska str., Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-7545-9009

Tokarska Antonina Semenivna

Doctor of Juridical Sciences, Professor,
 Professor at the Department of Theory of Law and Constitutionalism
 Lviv National University Lviv Polytechnic
 1, Kniazia Romana str., Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-8716-0602

Huralenko Nataliia Anatoliivna

Doctor of Juridical Sciences, Professor,
 Head of the Department of Theory of Law and Human Rights
 Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
 2, Kotsyubynsky str., Chernivtsi, Ukraine
orcid.org/0000-0003-0884-215X

**UKRAINIAN IDENTITY MARKERS IN EMOTIONAL AND EXPRESSIVE
 NARRATIVE: SOCIAL AND PHILOSOPHICAL DIMENSION**

The analysis is focused on the disclosure of actual problems that are poorly developed in modern humanitarian studies (due to the lack of universalization of the concept of national identity in the projection on the semantics of the discourse). This study is related to the functioning (use) of diminutives in oral, artistic, media narrative. Special attention is paid to anthroponomastic (names). Their application in Ukraine is deeply related to issues of civil society and citizenship-identity relationship due to their legal, linguistic, social and geopolitical origins. Usually, the use of such a name is a clear image of the cultural and historical heritage, the eternal distracting "maneuvers" of close neighbors, and the lack of a state strategy and policy for preserving national identity. It is substantiated that the hermeneutic manifestations of this phenomenon are binary formed on the manifestations of good and evil. The identification criteria of world-perception have the appropriate temporal-spatial complexity - from folk song usus to modern journalistic and media texts. Therefore, although diminutives convey the thematic universalism of genetic roots, they reproduce either social despair, or consolation or conviction about a family trauma, or deep inner feelings. Such self-reflection affirms the high spirituality and unique values of the Ukrainian national identity. It is proved that the identity based on diminutives created the national ground of expressiveness

and symbolism of artistic, journalistic, media and especially vernacular narratives. The phenomenon of identity consists in broadcasting emotional and intellectual experiences with positive or protest manifestations of one's attitude towards phenomena, events or people. As a result of the conducted research, it is determined that from the appearance of oral folk creativity in Ukrainian fiction to modern journalism, the information and communication sphere, there is a deep philosophical immersion in the axiosphere of the inner human world as an amplification of the sign of national identity and its semantic conditioning.

Key words: *national identity, axiosphere, anthroposphere, diminutive, emotionally-expressive narrative, psychophilosophical semantics, anthroponomastics, socio-philosophical dimension.*